

JISMONIY TA'LIM JARAYONINI MILLIY AN'ANALAR VOSITASIDA TASHKIL ETISHNING METODIK TA'LIMOTI

Raxmonova G. U.

Qarshi davlat universiteti katta o'qituvchisi

Tayanch so'zlar: jismoniy ta'lim, an'ana, jarayon, vosita, rivojlanish, shakllanishi.

Ключевые слова: физическое воспитание, традиция, процесс, инструмент, развитие, формирование.

Key words: physical education, tradition, process, tool, development, formation.

O'zbekistonning ijtimoiy-madaniy salohiyatida jismoniy tarbiya va sport o'ziga xos mazmun, shakl, maqsad va mohiyatga ega. Ularni aholining kundalik turmush madaniyatiga singdirish, o'quvchi yoshlarning jismoniy barkamolligini tarbiyalash, iqtidorli yoshlarni sportga jalb etish, ularning mahoratlarini oshirish, sport orqali mamlakatning shon-shuhratini jahonga keng yoyish kabi keng qamrovli va ko'lami chuqur tadbirlarni o'tkazishda jismoniy madaniyat hamda sport mutaxassislarining ish faoliyatlari e'tiborga loyiqdir. Jismoniy madaniyat va sport mutaxassislarini tayyorlash, ularning bilimlarini chuqurlashtirish va amaliy malakalari hamda ijodkorligi, tashabbuskorligini doimo oshirish hozirgi davr muammolaridan biridir.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining «O'zbekistonda jismoniy tarbiya va sportni yanada rivojlantirish chora-tadbirlari tug'risida»gi karori (2017, 27 may) o'quv yurtlarda jismoniy ta'lim sifatini yaxshilash, sport mashg'ulotlarini talab darajasida o'tkazish, o'quvchi yoshlarni sevimli sport turlari bo'yicha xilma-xil sport musobaqalarini ko'proq tashkil etish lozimligi ko'rsatilgan. Buning uchun jismoniy tarbiya o'qituvchilari sport turlari bo'yicha murabbiylar va ommaviy sog'lomlashtiruvchi jismoniy tarbiya-sport tadbirlari uchun tashkilotchi- metodistlar tayyorlashni yaxshi yulga qo'yish lozimligi alohida uqtirilgan.

Bunday talablarni amalda boshqarish masalalari ishlab chiqarish mehnat jamoalari, turli muassasalar, aholi istiqomat joylari, dam olish va hordiq

chiqarish oromgohlari makonlarining ijtimoiy mehnat sharoitlari, ijtimoiy mehnat ta'minotlari bilan bog'liqligini e'tiborga olish lozim. YA'ni ularda ommaviy sog'lomlashtirish, jismoniy tarbiya va sport tadbirlarini tashkil qiluvchi tashkilotchi-murabbiylarga bo'lgan ehtiyojlar, zaruriyatlar asosida shtatlarni belgilash, zarur bo'lgan sport tashkilotlari yoki oliy va o'rta maxsus o'quv yurtlariga buyurtmalar berishni yo'lga qo'yish lozim bo'ladi. Bunday jarayon yo'lga qo'yilsa, ma'lum sohalarida tashkilotchilarning ko'payishi, ularning ish faoliyatlarida milliy an'analarni keng yoyishga erishish va ulardan maqsadli foydalanish mumkin bo'ladi.

Mamlakatimizda olib borilayotgan tub islohotlar, madaniyat, tibbiyot, ta'lim va sport sohalaridagi ommaviy tadbirlarning maqsad va vazifalari, ularning mazmuni maktabda taxsil olayotgan yoshlarning har tomonlama yetuk bo'lishi, davr talablariga to'la javob berishi, bunda mehnat kilish, Vatanga sadoqat xis-tuyg'ulari va e'tiqodlari bilan bog'liq bo'lgan barcha fazilatlariga ega bo'lishni taqozo etmoqda. Bularni ta'kidlashdan maqsad shuki, yuqoridagi «Jismoniy tarbiya» dasturlarida milliy kadriyatlarini jismoniy tarbiya darslarida o'rganish ayniqsa, milliy an'analarda jismoniy tarbiya, sport, sayohat va xalq milliy o'yinlaridan foydalanish yo'llari haqida to'la ma'lumotlar yo'q[3]. Bu esa o'quvchi yoshlarning milliy an'analari haqidagi tushunchalari, bunda jismoniy tarbiyaning mohiyatini bilishga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Yana bir tomoni shundaki, aksariyat jismoniy tarbiya o'qituvchilari dasturdan chiqq olmaydi, ijodiy yondashish, amaliy tashabbuslar kam uchraydi. Bunday salbiy xususiyatlar talabalarning o'quv amaliyotlari (pedagogik va tashkiliy) jarayonida aynan namoyon bo'lmoqda. Ma'lumki, jismoniy ta'lim jarayonlarining o'ziga xos xususiyatlari bor. «Jismoniy tarbiya va jismoniy madaniyat» fakultetlarining o'quv rejasi taxlil kilinganda 2 yunalish ma'lum bo'lmoqda:

1. Talabalarning tanlangan sport turi mutaxassisligi bo'yicha tayyorgarlik va mahorat oshirish mashg'ulotlari. Bu jarayon Respublikadagi barcha fakultetlarning umumiy xususiyatga ega bo'lgan shakl, mazmun va metodika olib boradi.

2. Fakultetdagi professor-o'qituvchilarning salohiyatlari, ularni qiziqtirgan maxsus fanlar (ixtisoslikka kirish, ilmiy tadqiqotlar metodikasi, milliy kadriyatlar va jismoniy tarbiya va h.k.) bo'yicha kurslar tashkil etilgan[2]. Bu jarayonlar talabalarda u yoki bu darajada ixtisoslashgan tushuncha va bilimlarni egallashga ijobiy ta'sir kursatmoqda. Lekin bu holat barcha oliy o'quv yurtlarida yaxshi yulga kuyilgan, ularning sifati yuqori darajada, deb bulmaydi. Buning ham ba'zi bir obyektiv va subyektiv sabablari bor. Bular:

1) jismoniy tarbiya va milliy an'analarning ijtimoiy-tarbiyaviy xususiyatlarini mujassamlashtiruvchi o'quv-uslubiy qo'llanma va tavsiyanomalar mukammal ravishda ishlab chiqilmagan;

2) sport turlari bo'yicha nazariy tushunchalar va amaliy-kasbiy bilimlarni chuqurlashtirishda faoliyat kursatayotgan o'qituvchilarda an'analar haqidagi bilimlar ancha sayoz;

3) referat, kurslar va bitiruv (diplom) ishlarida ma'naviy va jismoniy kamolot mavzulari ularning o'zora uzviy bog'liqliklari mufassal yoritilmagan;

4) talabalar va magistrilar tomonidan jismoniy tarbiya va sport tadbirlari hamda hozirgi davr talablari asosida milliy an'analarda maqsadli foydalanish usullari, amaliy ishlarga doir maxsus tadqiqotlar olib borilmagan.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining[1] «O'zbekiston Respublikasida Jismoniy tarbiya va sportni yanada takomillashtirish va ommalashtirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi farmonida (24.01.2020) eng avvalo, umumta'lim maktablarida jismoniy tarbiya ishlarini yaxshilash, ularga zarur bo'lgan shart-sharoitlar yaratib berish belgilangan. Shu asosda iqtidorli bolalarni tanlash, tajriba-sinovdan o'tkazish va ularni sport maktablariga safarbar qilish alohida ta'kidlangan. Bunday tashkiliy, amaliy va tarbiyaviy sharoitlarda milliy an'analarda qo'llanilayotgan sport chiqishlari, ommaviy namoyishlar muhim ahamiyat kasb etishi mumkin. Shu sababdan jismoniy madaniyat fakultetlarining barcha bosqichlaridagi talabalarga bolalar sporti va milliy an'analarning bir-biriga tarbiyaviy, tashkiliy jihatdan mutanosiblik usullarini o'rgatish lozim bo'ladi. Bunday ijtimoiy-tarbiyaviy ta'limotlar va amaliy faoliyatlarni barcha nazariy va amaliy (sport) darslar hamda sport mashg'ulotlari jarayonida o'rgatish lozim.

Demak, yuqoridagilardan kelib chikib respublikada olib borilayotgan ilmiy tadqiqotlar mazmunida jismoniy ta'lim, sport, sayoxatlar va xalq milliy o'yinlarining milliy xususiyatlari hamda ularning ijtimoiy-tarbiyaviy jarayonlariga katta e'tibor berilishi lozim. Jumladan, mamlakat miqyosida o'tkazilayotgan nufuzli ommaviy sport musobaqalari, madaniy-sport tadbirlarining ochilishi va yakunlarida namoyish etilayotgan sport chiqishlari, ko'rgazmali namoyishlar, targ'ibot yo'nalishlaridan tuman (shahar) va boshlang'ich tashkilotlarda namuna sifatida foydalanishni yaxshi yo'lga qo'yilishi kerak. Eng asosiysi jismoniy ta'lim o'qituvchilari faqat mashg'ulot o'tkazish, sport turlari bo'yicha murabbiylar esa faqat murabbiylik faoliyati bilan shug'ullanib qolmasdan, o'quvchi va talabalarni sport bilan band bo'lish jarayonini hamkorlikda tashkillashtirish ishlari amala oshirilsa, maqsadga muvofiq bo'ladi.

Adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 24.01.2020 yildagi «O'zbekiston Respublikasida Jismoniy tarbiya va sportni yanada takomillashtirish va ommalashtirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi 5924-son Farmoni.
2. Jumayev A.T F.A.Turdiyev. Yoshlar-O'smirlarga muvofiq tavsiya etiladigan jismoniy madaniyat turlari. Mug'allim hem uzliksiz bilimlendiriu Ilmiy metodik jurnal 3-son 2021 yil 130-133.
3. Jumayev A.T Yangi davrda sportning ijtimoiillashtiruvchi mavqei. Mug'allim hem uzliksiz bilimlendiriu Ilmiy metodik jurnal 1-son 2020 yil 159-163.

РЕЗЮМЕ

Mazkur maqolada jismoniy ta'lim jarayonini milliy an'analar vositasida tashkil etishning metodik ta'limotini tashkil qilingan.

РЕЗЮМЕ

В данной статье организовано методическое обучение организации процесса физического воспитания средствами национальных традиций.

SUMMARY

In this article, the methodical teaching of the organization of the physical education process by means of national traditions is organized.